

PSİKOZLARA GİRİŞ

Prof. Dr. Alaattin Duran

- Bu hastalık tabloları, psikiyatri literatüründe akıl hastalığı denen hastalıkları kapsamaktadır.
- Psikozlarda zihin faaliyetinin önemli ölçüde bozulması söz konusudur.
- Bu bakımdan ciddi hastalık tabloları olarak kabul edilirler.

- Basit bunalımlar, sıkıntı-depresyon halleri olarak görmemek gerekir.
- Ciddiye alınmamaları, tedavi gecikmesine sebep olur ve hastanın tedavi cevabını etkileyebilir.
- Psikozlar beynin hastalanmasından ortaya çıkarlar. Bu hastalıkları bir takım tabiat dışı ve üstü olaylara bağlamamak gerekir. Biyolojik tedavilerden önemli şekilde faydalanırlar.

•Psikoz terimi ilk defa, o zamanlar akıl bozukluğu olarak tanımlanan durumları tedavi etmeye çalışan psikiyatristler tarafından 19. yüzyılın ilk yarısında kullanılmıştır.

•Başlangıçta terim, çok geniş bir anlam taşımış ve tek bir hastalık sürecinin farklı evrelerini ifade etmek için düşünülmüştür.

•İlk zamanlarda bu tek akıl bozukluğunun temelinde kendini aşırı hareketlilik ve durgunlukla belli eden bir beyin işlev bozukluğunun olduğu düşünülmüştür (Neuman 1822; Griesinger 1861).

- Psikozlara organik bir neden tabanında yaklaşım düşüncesine karşı çıkanlar olmuştur (Heinroth 1818-1825)
- Çünkü akıl hastalığının ruhun bir bozukluğu olduğu inancı vardı.
- Psikoz teriminin kullanılması için beyin işlev bozukluğunun olması gerektiği düşüncesi bir takım nöropsikolojik kuramlaştırmalara yol açmıştır (Meynert 1884; Wernicke 1881-83; kleist 1908).
- Möbius (1886) psikozları endojen, eksojen ve psikojenik olarak ayırmıştır.

- Bonhoffer (1910) eksojen psikozları tanımlarken, Kraepelin (1887) ve Bleuler (1911) de endojen psikozları tanımlamışlardır.**
- Kraepelin psikotik hastalarını uzun süre izledikten sonra edindiği izlenimle bu hastaları iki büyük gruba ayırmıştır; manik-depressif ve dementia praecox.**
- Bleuler psikoz hastalarını “şizofreni” olarak isimlendirmiştir.**

Psikoz terimi Őu zellikleri içermektedir:

- 1. Gerçeği değerlendirmede ileri derecede bozulma, yeni bir gerçeğin oluŐması**
- 2. Belli bir zamanda veya bir akıl hastalığının seyri esnasında algılamalar ve dűŐncelerinin doğruluğunu yanlış değerlendirip aksine kanıtlar karŐısında bile dıŐ dűnyaya iliŐkin yanlış yorumlarını, yargılarını sergilemesidir.**
- 3. Psikotik davranıŐın direk belirtileri (hezeyanlar, hallűsinasyonlar, aŐırı hareketlilik-yavaŐlık-katatonik davranıŐ, kiŐinin farkında olmadığı ve bariz derecede dikiŐsiz konuŐma) gibi belirtilerdir.**

Psikozların sınıflandırılması

1. Şizofreni

2. Diğer Psikotik bozukluklar

- Kısa Psikotik Bozukluk
- Şizofreniform Bozukluk
- Şizoaffektif Bozukluk
- Delüzyonel Bozukluk (Paranoya)
- Paylaşılmış Psikotik Bozukluk (İkiz delilik)
- Genel Medikal bir Durumdan Dolayı Psikotik Bozukluk
(Neoplazmalar, serebrovasküler hastalık, travma, AIDS, temporal lob epilepsisi, nörosifiliz, Huntington hastalığı, pellegra vs)
- Madde ile Oluşmuş Psikotik Bozukluk (amfetamin, alkol, hallüsinojenler, kokain, fensiklidin vs).

Psikotik hastaların özellikleri

- Hastalığı kabullenmeme vardır.
- İçgörü (insight) kaybı söz konusudur. İçgörü, hastanın belirtilerini, uyumsuzluğunun kaynağını, doğasını, mekanizmalarını diğer bir ifade ile içinde bulunduğu durumu idrak etmesi, bilip anlamasıdır. Kısaca psikiyatrik bir hastalığı olan bir insanın kendisini hasta olarak kabul etmesidir.
- Gerçeği değerlendirme bozulmuştur. (Kişi kafasında –yani düşüncelerinde, duygularında, isteklerinde- olup bitenlerle dıştaki olaylar arasında ayırım yapamaz. Gerçek artık hastanın kafasından çıkanlar olmuştur.

- **Toplumsal ve mesleki, ve de kişiler arası ilişkileri bozulmuştur. Bu sebeple başarılı iş yaşamları ve sağlıklı sosyal ilişkileri olmaz.**
- **Şuur:** Organik olmayan psikotik tablolarda genellikle bozulmamıştır.
- **İdrak veya algılama bozuklukları**
Hallüsinasyonlar
- **Objesiz algılama anlamına gelmektedir. İşitme, görme, koku, dokunma ve tat hallüsinasyonlarından söz edilir. Kişinin hallüsinasyonu olduğu gerçeğine karşı içgörüsü olabilir ya da olmayabilir.**

Hallüsinasyonlar

- **Üzerinde uyuşulmuş psikotik belirtilerden biridir.** Şizofrenide özellikle işitme hallüsinasyonları daha fazla görülür, bunu görme hallüsinasyonları izler.

İşitme hallüsinasyonları

- sıklıkla kişinin günlük alışılmış aktiviteleri üzerinde yorum yapan, tehdit edebilen veya nadir vakalarda, kişinin bir hareket yapmasını emreden **seslerdir** (Andreasen et al.1995; Mueser et al.1990).

Hallüsinasyonlar

İşitme hallüsinasyonları (devam)

- Daha az sıklıkla hallüsinasyonlar seslerden başka şekilde duyulurlar. Sesler başın içinden işitilebilir veya dışardan geliyor görünebilir. Görüşmecinin sesi kadar net olarak algılanabilir, daha az sıklıkla onlar boğuk ses olarak duyulur ve anlaşılması güçtür.
- Bazen hakaret veya suçlamalar şeklinde olduklarında çok kısa, veya tek heceli kelimeler olabilirken, sıklıkla sesler suçlayıcı, düşmanca veya dostça olmayan şekildedir.

Hallüsinasyonlar

İşitme hallüsinasyonları (devam)

- Bir dizi cümleden ibaret, devamlı olabilir ve her gün ortaya çıkabilir.
- Hastalar “iyi” ve “kötü” sesler bildirebilirler. İşitme hallüsinasyonlarına bu cevap değişebilir. Hastalığın akut safhasında hastaları dehşete düşürülebilir.
- Hastaların, işitme hallüsinasyonlarına duyulabilir bir tarzda cevap verdikleri, ya da onları rahatsız edici bulurlarsa onlara bağırdıkları veya çığlık attıkları görülebilir.

Hallüsinasyonlar

İşitme hallüsinasyonları (devam)

- Bazı hastalarda intihar ya da adam öldürme eylemlerine götürebilen talimatları işitmelerine rağmen bu emirlerin yerine getirilmesi nadirdir.
- İşitme hallüsinasyonları **şizofrenili hastaların %50-70'inde bildirilmiştir** (Andreasen and Flaum 1991; Hoffman et al.2003; Sartorius et al.1974).

Hallüsinasyonlar

Görme hallüsinasyonları

- Görme hallüsinasyonlu kişiler gerçekte mevcut olmayan kişileri, şekilleri, renkleri ve objeleri görürler.
- Deliriumlu hastalara göre şizofrenili kişilerde daha az siktir.
- Bu hallüsinasyonlar, tehdit eden ya da persekutor konuların hezeyanlı yorumlanması ile ilgili olma eğilimindedir, ya da dini hezeyanlar çerçevesinde, dini olarak anlamlı figürlerin görüntüleri şeklinde görülürler.

Hallüsinasyonlar

Görme hallüsinasyonları (devam)

- Objelerin büyüklük olarak azalmış-küçülmüş görüldüğü **lilliputian_hallüsinasyonlar** alkol ve madde kesilmesi sırasındaki **delirium** tablolarında görülebilir.

- Bilinç bulanıklığı sırasında ortaya çıkan bu hallüsinasyonlar hasta için korkutucu olabilir.

Dokunma hallüsinasyonları

- Derinin altında veya üstünde böceklerin gezindiği hissidir ve **delirium tremenste** ve **kokain kullananlarda** sık görülür.

- Bu hastalar derinin altında böceklerin, kurtların dolaştığını sanır ve bunları çıkarmak çalışırlar.

İllüzyonlar

- Objenin yanlış algılanmasıdır. Şizofrenide daha silik belirtilerdir.
- Delirium** denen akut organik beyin sendromu tablolarında sık görülürler.
- Delirium tremens** (alkol kesilme deliriumu) gibi durumlarda hasta oda içersindeki nesnelere korkutucu varlıklar olarak algılayabilir.

Hezeyanlar

- **Düşünce içeriği bozukluğudur.**

Hezeyan, hastanın inandığı, ısrar ettiği, gerçeğe uymayan ve tartışma ile de değiştirilemeyen düşünceye denir) **bir diğer uyuşulmuş çok önemli bir psikotik belirtidir.**

Hezeyanlar:

1. **Bizar hezeyan.** Absürt, akla uygun gelmeyen, yani olması mümkün olmayan, hastanın mensup olduğu alt kültürünün de kabul etmediği, olması fizik olarak imkansız, olamayacak garip inançlardır.

Hezeyanlar (devam)

- **Bizar hezeyan örnekleri:** Hastanın uzaydan gelen istilacılar tarafından beynine elektrodlar yerleştirildiğine, her gece miraç'a çıktığına, iz bırakmadan karnının yarılıp içine dinleme aleti konduğuna, aklına yabancı düşüncelerin sokulduğuna inanması bizar hezeyanlara örnektir.

2.Nonbizar hezeyan. Bu hezeyanlar gerçek yaşamda görülebilecek türden inançları içerir (izleniyor, hastalık bulaştırılıyor, eşi ya da sevgilisi tarafından aldatılıyor vs inançları).

Hezeyanlar (devam)

- **Sistematize hezeyan.** Tek bir olay ya da konular çerçevesinde birleşen yanlış inanç ya da inançlardır. Burada bir sistem söz konusudur. Bütün hastalık süresince tek ve değişmeyen bir hezeyan vardır. Hastanın bütün davranışları bu hezeyanına uygun olur. Ona göre tavırlar takınır. Kendisi bu hezeyanına kuvvetle inandığı gibi, etrafını da inandırmak için deliller bulur. Herkesi inandırmak için gayret sarfeder.
- Aksine başı sonuna tutmayan ya da birbiri ile çelişen çeşitli hezeyanların bulunduğu hezeyan sistemine **sistemsiz hezeyan** denir. Burada hezeyanlar devamlı değişir.

Hezeyanlar (devam)

Nihilistik (inkar) hezeyanlar

- Kişi, kendisinin veya bir parçasının ya da dış dünyadaki bazı nesnelere olmadığı yanlış inancına sahiptir.
- İç organlarının, örneğin kalbinin, midesinin, barsaklarının, solunum yollarının çalışmadığını, durduğunu, kendisinin de bir ölü olduğunu söyler. Hiçbir organı kalmamıştır.

Somatik (hipokondriak) hezeyanlar.

- Kişinin vücudunun görünümü ya da fonksiyonu ile ilgili olan hezeyanlardır.
- Kişinin anüsünden, vajinasından, ağzından kötü kokular yayıldığı, derisinin üstünde veya içinde böceklerin bulunduğu, içinde bir parazitin olduğu, vücudunun belli bir kısmının şekilsiz veya çirkin olduğu şeklinde hezeyanlardır.

Hezeyanlar (devam)

Perseküsyon (düşmanlık) hezeyanı

- Kişi, çevresinde bulunan bir takım insanların ya da bütün insanların kendisine kötülük ya da fenalık yapmak için biraraya geldiklerine inanır.
- Kendisini izleyen, her fırsatta kötülük yapmak, alay etmek, küçük düşürmek ya da öldürmek için örgütlenmiş insanlar olduğunu söyler.

Grandiyöz hezeyan

- Kudret, kuvvet, zenginlik ve üstünlük fikirleri yanında, işte, toplumda, dinsel yaşamda, bilimsel ya da politik alanda üstün, erişilmez bir insan olduğu inancı şeklindedir. Kuvvetsiz birinin kendisini dünya boks şampiyonu olarak görmesi, cebinde beş parası olmayan birinin çok zengin olduğunu iddia etmesi bu hezeyanlara örnektir.

Hezeyanlar (devam)

Referans (üstüne alınma) hezeyanı

Kişinin çevresindeki olup bitenleri kendisi için yorumlamasıdır. Ona gülüyorlar, onu konuşuyorlar, radyo ve TV'de ondan söz ediyorlar ve mesajlar gönderiyorlar vs şeklinde görülür.

Düşünce çekilmesi

Kişinin düşüncelerinin başka kişiler ya da güçler tarafından zihninden alındığı hakkındaki yanlış inançtır. Hasta düşünmeye başladığını ve sonra bir güç tarafından bunların birden zihninden alındığı yaşantısını anlatabilir.

Düşünce sokulması

Düşüncelerin başka güçler ya da kişiler tarafından kişinin zihnine sokulduğu hakkındaki yanlış inançtır. Hasta bir tanıdığıının büyü yaptığına ve zihnine cinsel düşünceler ektiğine inanabilir.

Hezeyanlar (devam)

Düşünce yayınlanması

- Düşünceler sanki hava yolu ile yayınlanmışlar gibi, kişinin düşüncelerinin başkaları tarafından işitilebildiği hakkındaki yanlış inançtır.
- Bazen hasta düşüncelerinin yayınlandığını hissetmekle birlikte bunları kendisinin duymadığını söyler.
- Bazen de düşüncelerinin bir mikrofon aracılığı ile alındığına ve radyo ya da televizyonda yayınlandığına inanabilir.

Düşünce kontrolü

- Kişinin düşüncelerinin, başka kişiler ya da güçler tarafından kontrol edildiği hakkında yanlış inançtır.

Düşünce okunması

- Kişinin zihninin başkalarınca okunabildiğine ya da onun düşüncelerini bildiğine ilişkin hezeyan.

Hezeyanlar (devam)

Kıskançlık hezeyanı

- Çoğunlukla eşler veya sevgililer arasında ortaya çıkan gerçek dışı kuşku ve kıskançlıktır. Eşlerden biri karşı tarafın kendisini aldattığını, başkası ile ilişkisi olduğuna inanır. Örneğin kişi, karısının babası veya çocukları ile bile ilişkisi olduğunu ileri sürer. Çeşitli ip uçları birer delil olarak değerlendirilir. Böyle bir ilişkinin varlığını ispatlamak için genellikle büyük çaba harcar.

Erotomani (aşk hezeyanı)

- Genellikle daha yüksek konumda birisinin kendisine aşık olduğuna ilişkin hezeyan. Hasta, tanınmış kişilerin kendisi ile ilgilendiklerini, hayran olduklarını, sevdiklerini çeşitli yollarla göstermeye çalıştıklarını söyler. Radyoda, TV'lerde, gazetelerde çıkan çeşitli haberleri, konuşmaları, yazıları tanınmış kimsenin kendisine olan sevgi ve aşkını anlatmak için kullandıklarını ileri sürer. Kadınlarda erkeklerden çok daha yaygındır.

Duygulanımda azalma

- Donuklaşma veya küntleşme şeklinde kendini gösterir. Şizofreni ve benzeri psikozaın temel belirtilerinden biridir.
- Bu insanlar çevrelerindeki kişilere, günlük olaylara ilgi duymazlar (indifference).
- Yakınlarının sevinci ve kederi onları ilgilendirmez.
- İlgisizliğin azalması sonucu daha önce duygulanım ve coşku uyandıran durumlar karşısında hastaların duyarsızlık göstermesine **apati** denir.

Uygunsuz duygulanım

- Duygusal tepkilerin bireyin içinde bulunduğu duruma uygun olmamasıdır. En sık görülen biçimi, ciddi ya da üzücü bir konu konuşulduğu sırada gülümsüyor olma veya gülünç bir yüz ifadesi takınmadır.

Konuşma bozuklukları

Mutizm. Hiç ses çıkarmama. Verbal iletişim kurulamaz.

Aloji. Konuşmada fakirleşmenin olmasıdır. Hasta sorulara kısa ve somut cevaplar verir. Belirsiz, boş tekrarlar veya açık olmayan cümleler yüzünden bu konuşma pek az bilgi sağlar. Konuşma miktarı yeterli ve verilen cevaplar yeterince uzun olsa da bunlar bilgi aktarmaktan uzaktır.

Verbal streatipi. Bir sözcüğün veya deyişin tekrarlanıp durmasıdır.

Perseverasyon. Sıklıkla kognitif bozukluklarla ilgili olan, yeni bir uyaran verilmesine rağmen önceki uyarana göre cevap vermeyi sürdürme. Hasta bir kez özel bir sözcüğü kullanmaya başladıktan sonra konuşma akışı içinde o sözcüğe tekrar tekrar döner. Hasta burada bir kavrama, sözcük ya da sözcüklere adeta takılır kalır ve yenilerine geçemez.

Konuşma bozuklukları (devam)

Blokaj. Düşüncenin anlatımı bitirilmeden önce düşüncenin akışında birden bir kesilmenin olmasıdır. Kısa bir aradan sonra kişi, ne söylemekte olduğunu hatırlamadığını söyler

Lögore. Çok konuşma. Aşırı, denetlenemeyen, çok hızlı anormal konuşmadır. Manik hastaların önemli belirtilerinden biridir. Şizofrenide de görülür ve konuşma şizofrenide dezorganize, yani dağılmış olabilir. **Enkoheran** yani **kelime salatası** haline gelebilir.

İnkoherans. Genellikle anlaşılabilir olmayan düşünce. Mantıki veya gramer bağlantısı olmayan düşünce ve sözcüklerin birlikte gittiği dezorganize (dağınık) konuşma. Cümleler arasındaki bozukluğun aksine burada bozukluk cümleler içinde görülür. Bu konuşma bazen “**kelime salatası**” olarak da adlandırılmaktadır.

Konuşma bozuklukları (devam)

Neolojizm. Yeni kelimeler uydurarak konuşmadır. Hastanın, konuşurken, bir hayli karmaşık ve karışık dűřüncelerini ifade ederken dilbilgisi kurallarını çarpıtarak veya kendisinin icat ettiği, kendisine özgü kelimeler ile veya anlamını sadece kendisinin bildiği veya çođu kez kendisinin de bilemediği, başkalarının kolayca anlayamadığı, bir anlam veremediği yeni bir kelime veya yeni bir deyimdir. Ya da hastanın tamamıyla yeni bir kelime icat ederek veya kelimeleri bilinen anlamlarından başka anlamlar vererek konuşmasıdır.

Klang-assosiyasyon (ağrışım). ağrışımların kelimelerin ses benzerliğine göre yapılması. Anlam olarak olmasa da ses olarak benzer sözcüklerin birbirini çağrıştırmasıdır. Sözcükler hiçbir mantıki bağlantıya sahip değildir. Hasta sözcüklerin anlamına değil, akımına, ahengine, kafiyesine kendisini kaptırmıştır.

Konuşma bozuklukları (devam)

Yandan cevap. Sorularla uygun olmayan cevaptır.

Ekolali. Konuşmanın yansımasıdır. Birinin kelime veya cümlelerinin bir başkası tarafından papağan gibi, açıkça ve anlamsız bir biçimde tekrarlanmasıdır.

Ayrıntıcılık (Circumstantiality). Gelinmek istenen yere gelmede belirgin bir gecikme olması ile belirli dolaylı konuşma biçimidir. Ayrıntılara aşırı girilmesi veya araya yeni konular sokuşturulması ile belirli olan bu konuşma biçiminde, en sonunda, konuşmaya başladığı yerden istenen amaca ulaşılır.

Çevresel konuşma (tangentiality). Amaca yönelik çağrışımların olmaması. Hasta hiçbir zaman konuşmaya başladığı yerden gelmek istediği yere gelemez. Sorulara verilen cevaplar konuya “teğet geçer”, hatta bazen tümüyle ilgisiz kalır

Hareket bozuklukları

Eksitasyon. Dış uyarandan etkilenmeden ortaya çıkan amaçsız ve artmış aktivite.

İmpulsif davranış. Düşünmeden ve olası sonuçlarını öngörmeden, yani dürtüsel davranmadır.

Ajitasyon. Sıkıntının eşlik ettiği aşırı motor aktivitedir. Adımlama, yerinde duramama, ellerini ovuşturup durma ve sakin bir şekilde oturamama gibi davranışlardan oluşur.

Agression. Kızgınlık, öfke ya da saldırganlık duygularının motor karşılığıdır.

Ekomimi. Mimiklerin yansımasıdır.

Ekopraksi. Hareketin yansımasıdır (tekrarıdır). Bir kişinin hareketlerinin bir başkası tarafından patolojik taklidi.

Hareket bozuklukları (devam)

Avolisyon. Amaca yönelik etkinlikleri başlatamama ve sürdürmemeye, güç (enerji) ve istek kaybıdır.

Katalepsi. Devamlı şekilde sürdürülen hareketsiz bir pozisyon için kullanılan terimdir. Hasta getirildiği vücut konumunu en az 15 saniye süreyle korur.

Balmumu esnekliği (flexibilitas cerea), Katalepsiye benzer bir durumdur. Kişi devamlı olan bir pozisyon içindedir.

Stupor. Kendiliğinden hareketlerin azalmış veya kalkmış olması ile birlikte, çevrenin farkında olma ve çevreye tepki göstermede bariz bir azalma.

Katatonî. Mutizm, negativizm, stupor ve balmumulaşma şeklinde görülen klinik durum.

Negativizm. Olumsuzluk, tüm talimatlara veya tüm hareket ettirme girişimlerine karşı çıkma-direnme

Hareket bozuklukları (devam)

Stereotipik hareketler

Bir hareketin tekrar tekrar yapılması. Tekrarlayıcı, görünüşte dürtüsel ve işlevsel olmayan motor davranışlardır (örnek başını duvara vurma, kendini ısırma, tenini çimdikleme, eşyaları ağzına alma, vücudun sallanma hareketleri, kendi vücuduna vurma vs).

Mannerizm

Yer etmiş, alışkanlık olmuş istem dışı hareketlerdir. Kişi için amaca yönelik ve maksatlı olduğu anlaşılan ancak aşırı gereksiz, uygunsuz ve beklenmedik olması ile gözlemciye garip gözükten ve sıklıkla tekrarlanan karmaşık bir hareket. Örnek; selamlama hareketleri.